

legsorosabb egymásrautaltságán alapszik. Nem zárható ki tehát itt egy művészsínház (elsősorban fiatal közönséget magáénak tudó alternatív színház) létesítése – de ugyanígy ésszerű és élet-szerű olyan népszerű színháznak a fenntartása, amilyen – a lehetséges sikerszínházi modellek egyikeként – a Játékszín.

AZ ELŐADÁSOK LÉTREHOZÓI

Molnár Gál Péter írta egy helyütt – de nem a Budapesti Kamaraszínházban prezentált előadás nyomán –, hogy „a kiváló színész és nem oly kiváló rendező Tordy Géza munkája”.

Balázsovits Lajos jó színész. A kópiák tanúsága, emlékezetünk filmvászna szerint főként nagyon jó filmszínész, és nem olyan nagyon jó rendező. Színészi énjével az utóbbi esztendőkből ritkábban találkozhattunk. Színházvezetői énje az évek során a saját színházának legfoglalkoztatottabb rendezőjévé tette.

Balázsovitson kívül rendszeresebben Makk Károly, az igazgató mentora, régi barátja dolgozott itt – aki nagyszerű filmrendező, és kevésbé nagyszerű színházi rendező. Nyitva áll a rendezői kapu például Bujtor István előtt – aki ugyancsak jelentős filmszínész, alkalmanként jelentős színházi aktor, a tömegfilmek rendezésének mestere, és nem olyan nagyszerű színházi rendező.

Az általánosan eluralkodott szerény rendezői minőség folytán a Játékszín legtöbb előadása részben eltékozza nagy színészek tehetségét, s akarva-akaratlanul rosszul gazdálkodik kevésbé jelentős színészek, valamint epizodisták képességeivel. Sztárszerposztásokat ront le, fordít érdektelenbe, mos el a langyosságban. Kevés színházban látni annyi készültség, ripacszkodás, bakizást, fals rögtönzést, mint itt. (A *Nászinduló* premierjéből kevés híján sajtóbotrány lett, bár a főszereplő valahogy kimagyarázta, kikédeyleskedte magát a kalamajkából. A *Gázláng*nak is volt mértéken felül irritáló, az *Egerek és emberek*nek a színészekre nézve is méltatlan előadása stb.)

A játékszínházi bemutatók tipikus vonása az is, hogy a neves, közönséget vonzó színészek, alkalmanként a sztárok társaságába nem a legmegfelelőbbet keresve, hanem egy kvázitársulattól szerződteik a kisebb szerepek megformálóit. Néhány színművész úgy bukkan fel a darabokban, mintha lenne itteni társulat, s abból éppen őt lett volna érdemes kiszemelni. Ez a fajta szerepkiosztás nyilván növeli a működés biztonságát, és valamelyest zártabbá teszi a sokféle nyitott közösséget. (A jelenség nem egyedi. A Vig-színház, a Katona József Színház színpadán is sokszor megjelennek olyan arcok, akikről tudjuk: régi dicsőségük megkopott – ám itt alkotói erejük és a jól választott feladat hitelesíti felléptetésüket, munkájukat. A Játékszínben az epizodisták nem nagyon ragyogtak 1992 óta – tisztelet a kivételnek –, de inkább azt kell sajnálatlanul jelezni, hogy a rendezőileg képes, legfeljebb részsikereket mutató előadásokban a neves főszereplők sem remekeltek. Ha jól megfontoljuk, soha. Garas sem, Darvas sem, még a különleges főszerephez jutó Gábor Miklós sem.)

A Játékszínben – a nem épp ideális színpadi adottságok ellenére – rendre magas színvonalú scenográfiai munka adja a produkciók keretét. Ilyen díszletek között a jelmez viselői megérdemelnék, hogy ezen a vizuális invitaláson kívül a rendezői teljesítmény is maradandóbb szerepépítésre ösztökéljen – mert amit „játékszínházi átlagnak” mondhatunk, az – hosszú távon – egyértelműen kevés.

■ ■ ■

Mind a Budapesti Kamaraszínház, mind a Játékszín – nagyjából itt is, ott is másfél évtizedes múltú – működése hordoz olyan tényezőket, értékeket, amelyeket feltételezik, hogy e színházak, lényegében mai erővonalaik mentén, bizonyos személyi konzekvenciákkal újragenerálhatók. Ennek a kívánalomnak azonban nem csupán időnként megfogalmazódnia, hanem teljesülnie is kellene.

KOREN ZSOLT

Struktúra a struktúrán kívül

■ BEFOGADÓI ALTERNATÍVA: BESZT ■

A kőszínházi struktúrán kívüli intézmények közül az alternatív befogadó színházak elszánták magukat, hogy megmozduljanak – ezúttal egymás felé, hiszen felismerték: közösen kell fellépniük azért, hogy a szférában uralkodó áldatlan állapotok valamelyest enyhüljenek. Kilencen szövetkeznek, nyolcan aktívan vesznek részt a Befogadó Színházak Társulásában (BESZT), melyet a hozzájuk képest jóval magasabban finanszírozott Trafó elsősorban szakmailag támogat – a kortárs művészetek Liliom utcai háza csúcshintézményként jelenik meg az elképzelésben. A szövetségre lépett színházak szerint az alternatív és a kortárs táncársulatokra fordított állami támogatások szétforgácsolódnak, mert az apró, egyszemélyes egyesületek és betéti társaságok külön működési támogatást is kapnak a produkciós források mellé.

A Merlin, a MU, a Szkéné és a Városi Színház, valamint a szegedi MASZK Egyesület a rendelkezésre álló pénzüsszegek elosztásának teljes átszervezését vetette föl (az ország költségvetésének elfogadása után). Szervesen csatlakozik hozzájuk a januárban megnyílt Flórián Műhely, a Tűzraktár és a Műhely Alapítvány. A manapság gombamódra szaporodó játszóhelyek hatása a szakmára és a körülményekre egyre rosszabb – nemcsak a felhasználható keret, de a közönség is túl sokfelé oszlik meg, miközben újabb és újabb „művészek” fedezik fel önmagukat. A szövetkezők ezért határt szabtak: nem hívták meg azokat a színházakat, amelyek elsősorban egy művész vagy csoport önmegvalósítására épülnek, és azokat sem, amelyekkel esztétikailag nem éreznek közösséget. Nyíltan vallják: ilyen okok miatt nem kérdezték meg például az Artust, a Stúdió „K”-t, a Bethlen téri Közép-Európa Táncszínházat, a Nemzeti Táncszínházat, a Millenárius, a Piccolót, az R. S. 9.-et. Megítélésük szerint a szóban forgó művészeknek csak halvány elképzelésük van a zsebüket egyébként mélyen érintő kérdésekről. A befogadó színházi direktorok nagyjából ugyanazt akarják: több működésre fordítható pénz és több beleszólást színházuk műsorába. A BESZT-ben a befogadóhelyek nem alá-fölérendeltségi viszonyban állnak egymással. Nem egyféle esztétikát képviselnek, de folyamatos egyeztetéssel szolgálják a művészeket és a közönséget, minőségi produkciók létrehozásával – deklarálták. Az együttműködés vezérlője az, hogy a helyek legyenek képesek megteremteni a koncentrált munka anyagi feltételeit, találják meg az alkotó folyamat legmegfelelőbb technikai hátterét és helyszínét, s teremtsenek a művészeknek új, inspiráló helyzeteket (nemzetközi együttműködés, „artists in residence”-program, workshopok, fesztiválok, szakmai fórumok, vidéki, külföldi turnék). Céljuk közös sajtómegjelenéssel, nyitott szakmai fórumokkal elősegíteni, hogy a kortárs művészetre érzékeny közönség átláthassa, milyen – számára érdekes – események történnek az országban. Együtt szeretnének működni a kortárs kultúrát gondozó hazai és külföldi intézményekkel. Kiemelten fontos feladatuknak tekintik, hogy egyre több vidéki városban szülessenek meg a szegedi MASZK-hoz hasonló független alternatív műhelyek.

A források központi alapba kerülnének, és az igazgatók válogatnának a felvázolt művészi elképzelések közül. Aki nem hoz létre

minőségi alkotásokat, és csak a támogatásokkal járó bemutatókényszer miatt készít előadást, gyorsan kikerülne a rendszerből. Nem biztos azonban, hogy a benn maradó társulatok mozgásterét és pénztárcáját automatikusan nagyobb lesz. Az új rendszer nem hibátlan, de talán jobb annál, mint hogy bárki bármit bemutathat, ha szerzett rá pénzt. Az alábbiakban a BESZT tagjai ismertetik a koncepciót, és a társuló intézmények vezetői elmondják, mit remélnek ettől a kezdeményezéstől színházuk számára. Nem egy befogadó színház tekinti utolsó esélyének a szerintük csekély, háromszáznyolcvanmillió forintos költségvetési keret összevonását. A jövőben egyenként csak kevesen bíznak, a közös jövőben még van hitük. Már csak a pénz hiányzik, és – részben – a szakma támogatása.

MAGÁCS LÁSZLÓ

Merlin Színház

Nem lesz egységfront esztétikai szempontok alapján

Komoly pénzügyi gondok vannak a Merlinben, de ez itt nem újdonság. Az alternatív szövetség tagjaként számos szakmai beszélgetést, olykor vitát is végighallgattam, és mindig azt éreztem, hogy a szövetség nem más, mint az alulfinanszírozottak gyülekezete. Amikor tavaly az alternatív szemlére válogattam előadásokat, érezhetően megindult valamifajta kommunikáció, amelyet régóta hiányoltunk. Egy idő után kialakult az a kör, melyben ugyanazon

Schiller Kata felvétele

a nyelven zajlik a beszélgetés, és nem az az elsődleges téma, hogy miként kiabáljunk még hangosabban. Először kitérőgáltuk, kinek hogy fut a szekere, és milyen lehetőségei vannak. Hamar kiderült, hogy számos ötletünk sok esetben egymásra épülhet, létezik olyan viszonyrendszer, amelyben megértjük a másik szavát, s ha picit

egységesebben mozgunk, és akaratosabban érdekérvényesítünk, vélhetően messzebb jutunk. Rövid idő alatt számos szakmai hasznára volt ennek: például be tudtuk fogadni a H. U. D. I. Társulat vagy a Tűzraktár némely produkcióját a Merlin Színházba. Ez csak két példa, de ebben a szövetségben számtalan olyan lehetőséget látok, amely többszörösen túlmutat azon a vacak háromszáznyolcvanmillió forintot, ami – hangsúlyozni kell – a mai helyzetben és kulturális viszonyok között nem pénz. Az ország egy évben tízmilliárd forint fölött költ kultúrára, amiből háromszáznyolcvanmillióra tartunk – visszafogottan – igényt, de azt gondolom, hogy ennek a hozzáadott értéke jóval magasabb. Egyfelől százezer nézőről van szó, másfelől Bozsik Yvette-ről, aki a Szkénéből indult, Schilling Árpádról, aki a Merlinből indult, Csányi Jánosról, aki szintén itt kezdett. Teljesen mindegy, ki hova jutott el, mindenképpen komoly művészek és lehetőségek születtek. Mi most azt akarjuk deklarálni, hogy alkalmasak vagyunk hasonló helyzetek generálására – mindönk másként. Közben nem akarunk egymás területeire átlépni, inkább a közös tudásra építenénk. Nem lesz egységfront esztétikai szempontok alapján, inkább azokkal kapaszkodunk össze, akik túllátnak a hegyeshalmi határon. Mások nevében nem beszélhetek, de további fontos érvként el kell mondanom: jelen pillanatban mint igazgató nem vagyok ura a Merlin művészeti működésének. A döntéseket elsősorban a túlélés biztosítására hozzuk ebből a társaságból többen is, ami rövid távon is nonszensz. Valamit kapsz, valamit kapok – ilyesmirel beszélgetünk a társulatokkal, a művészi szempontok pedig a döntéseimnek olyan alacsony szintjén érvényesülnek, ami már elkese-rítő. Nem biztos, hogy jól gondolkodom a színházról, de hogy mégis miként, az soha nem derülhet ki, mert mindig csak á-ról b-re jutok el. A Merlin nemcsak színház, hanem európai információs központ is, itt vannak értelmiségi beszélgetések, koncertek az étteremben, és van rengeteg külföldi előadás. Csak ebben a szezonban már felléptek japán, szlovák, holland, angol művészek. De ennek az az ára, hogy a munkatársak harmadpénzért dolgoznak. Nem tudok produkciókba beszállni, és a működési költségek fedezetét a produkciós költségvetésekből lopom ki. Például meghívtam Szőke Szabolcs egyik új előadását, de szívesebben vettem volna, ha nálunk hozzák létre következő produkciójukat. Vagy egy másik példa: ha látom, hogy Bozsik Yvette-ben felmerül a megújulás igénye, a Derevo társulatban pedig az együttműködés, szeretném azt mondani, hogy tessék, holnapról tiétek a Merlin. A téli Tűzraktár-showcase-ből is ki kellett volna emelnem egy-két csapatot, amely pusztán lelkesedésből fantasztikus színházat csinál, de nem kérhetek senkit, hogy a kedvemért mondja le az összes hakniját. Az is képtelenség, hogy ebben a szezonban még nem tarthattam angol nyelvű premiért, miközben van rá igény. Nincs koncepció, művészetpolitika, csak az improvizáció marad. Táncprodukciókat lehetetlen próbálni, mert minden táncos másfelé haknizik – eluralkodik a közepszer, mert nem tudunk kenyérre, benzinre, lakbérre valót sem fizetni azoknak az embereknek, akiket kiemel-nénk. A jobb táncosok egész nap futkosnak a MU, a Trafó, a Vár meg a Merlin között, s este otthon karácsonyi fellépésért imádkoznak, ahol egy kánkára ötvenzret fizetnek valamelyik budai étteremben. Ez nem alkotói állapot. Az alternatív szemle végeredménye baljós jel: egyetlen előadás vitte el az összes díjat, s nem volt érv más előadások mellett vagy ellen. Mindig azt mondtam, hogy szívesen vagyok vesztes, ha van nyertes. Most viszont megpróbálok nyertes lenni a többi alternatív befogadó színházzal együtt, mert hiszek abban, hogy lehet előremenekülni ebből a helyzetből. Nem lekaszabolni fogjuk a művészeket, hanem megágyazunk nekik: ha a Tűzraktárban felbukkan valami érdekes, azt a Műhely Alapítvány a szárnyai alá veheti, és Flóriánban létrehozhatunk egy előadást; amit a MU vagy a Szkéné bemutat, mi tovább játsszuk; a Trafó pedig új produkciót rendel, s közben bevetjük az összes nemzetközi kapcsolatunkat néhány fesztivállépésért. Számtalan lehetőség és variáció lesz, ha csak rajtunk múlik.

HUDI LÁSZLÓ Flórián Műhely

*Miközben a szakma megmentette önmagát,
elfelejtette nyitottá tenni a struktúráját*

Az én művészeti aktivitásom nem része a Befogadó Színházak Társasága elnevezésű együttműködésnek. A Flórián Műhely az Alternatív és Független Színházak Szövetségének (AFSZSZ) intézménye, melyet a Mozgó Ház Alapítvány működtet az én művészeti vezetésem alatt, de teljesen függetlenül a H. U. D. I. Társulattól.

Schiller, Kata felvétele

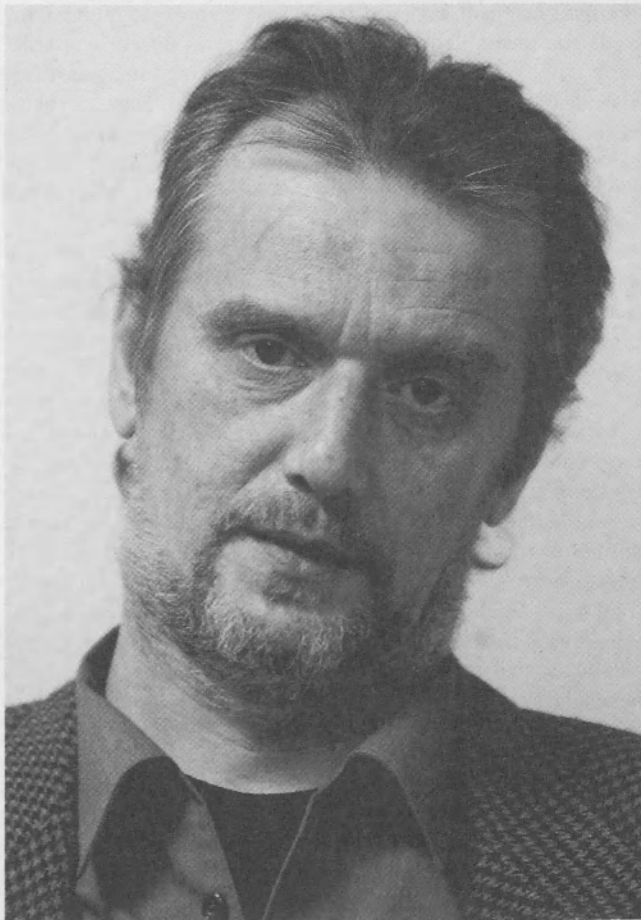
Január 15-e óta a Flórián Műhely produkciós ház, amely azért jött létre, hogy elősegítse a kortárs színházi és táncprodukciók születését. Régi igény, hogy a befogadó színházakkal együttműködve legyen egy ilyen hely – elsősorban az ő bevonásukkal fogjuk kialakítani a Flórián programját, de az AFSZSZ is kiír majd minden évben nyílt pályázatot a Műhely szolgáltatásainak elnyerésére. Ez a hely tehát elsősorban szolgált a társulatoknak, ami jelentheti például azt, hogy egy csapat a bemutatója előtt másfél hónapot tölt el nálunk, de nyilván lesz olyan is, hogy csak a fénytervezésre vagy a főpróbahétre kapja meg a Flóriánt. Majdnem színházi körülményeket kívánunk teremteni, ami lehetővé teszi, hogy a társulatok teljes egészében modellálhassák az előadásukat, egészen addig a pontig, amikor az már lényegében készen áll, csak a befogadó színház technikájához és színpadához kell igazítani a produkciót. (A társulatok általában nyomorúságos próbatermi körülmények közül esnek be a színházakba, és így nagyon nehéz kritikát mondani róluk.) Ennél persze sokkal több is lesz a Flórián Műhely: leginkább produkciós ház, amely komplex szakmai asszisztenciát

kínál az előadásoknak. A terveinkben az szerepel, hogy évente hatnyolc társulatot tudjunk majd kiszolgálni, ami az éves termésnek körülbelül a tizede. A cél: legyen egy hely, ahol szellemileg, anyagiilag és infrastrukturálisan is korrekt, ösztönző és szakmai közegben jöhetnek létre produkciók. Ez nem azonos az inkubátorházzal, bár lehet, hogy vannak azzal közös pontjai. Az inkubátor valami gyenge dolgot szeretne felnevelni, hogy mégse haljon meg. Itt viszont olyan produkciókról és alkotókról van szó, akik/amelyek a progresszivitás, az innováció és a professzionális munka kritériumai szerint választódnak ki. Mára nyilvánvalóvá vált, hogy a független művészeti létnek, a kortárs alkotói attitűdnek van létjogosultsága, és létre tud hozni professzionális minőséget. (Persze már a „függetlenség” és a „kortárs” is félremagyarázott vagy rosszul értelmezett fogalmak: nem az határozza meg a függetlenséget, hogy kitől kapjuk a pénzt, hanem a szellemiség, amely nincs alárendelve sem trendnek, sem kulturális bizottságoknak. Nem szolgáltat, nem teljesít, hanem személyes művészi koncepciót valósít meg. A kortárs viszont attól kortárs, hogy ez a személyes művészi kifejezés nemcsak tartalmában, de formájában is [!] a jelen kor problémáiról szól a jelen kor színházi nyelvén.) Ez az igény most már letagadhatatlanul létezik, viszont abszolút nincs emancipálva, nem a színházművészet része, hanem eltűrt helyzetben van. A rendszerváltozás színházi szempontból megőrzött és meg is merevített valamit. Miközben a szakma megmentette önmagát, elfelejtette nyitottá tenni a struktúráját. Akik akkor nem fértek bele, tökéletesen ki is maradtak mindenből, akárcsak azok az újonnan érkezők, akik ki akarnak lépni a klasszikus keretekből. Pedig mára, kellő befektetéssel, megkerülhetetlen alkotások jöhetnek létre annak a kockázatnak a felvállalásával, amelytől a színházi elit általában oly nagyon idegenkedik. Strukturálisan és infrastrukturálisan azonban ennek a közegnek nincs lehetősége – hihetetlenül rossz körülmények között hoz létre minden értéket. Eddigi sikerei szinte csodának tekinthetők. Viszont kialakultak azok a befogadóhelyek, melyek ezekre az együttesekre tették föl a létüket, a külföldi példák nyomán ezt a működési formát preferálják, támogatják az innovációt, a progresszivitást, a kockázatvállalást. Ők azonban, anyagi támogatás híján, nem tudják befolyásolni, irányítani, ösztönözni a folyamatokat. Eddig mindenki a saját kis zugában dolgozott, kicsit acsarkodva, kicsit lesajnálva, és kicsit kiszolgáltva az elemeknek. Most már nem lehet ilyen módon folytatni, mivel lassan megszűnik Magyarországon az igazán előremutató, kortárs színház. Ha a helyeket nem működtetjük, egyszerűen tönkremegy minden. De ha a társulatoknak nem nyújtunk perspektívát, akkor is. Egymást tartjuk fenn, ezt kell belátunk végre, de ahhoz, hogy felépítsünk egy struktúrát, vagyis viseljük a felelősséget, elengedhetetlen az infrastruktúra konszolidálása. Jelenleg ki vagyunk szolgáltatva egy olyan struktúrának, amely három kuratóriumból áll. Évről évre magam is egy személytelen kuratóriumhoz folyamodom, amely nem tudja, mit csinállok, és fogalma nincs róla, hogy miért. A legnagyobb baj, hogy nem szakmai döntést hoznak. A hajam égnek állt attól a módszertől, amelyet egy fővárosi kuratórium alkalmazott, amikor a tagja voltam. Arról kellene minden vitának szólnia, hogy az illető pályázó mit akar megvalósítani, mennyi pénz kell rá, és mennyit szükséges feltétlen hozzárendelni. Ez azonban föl sem merült, csak az, hogy mennyi pénz maradt rá a keretből. Nincs felelőség, nincs indoklási kényszer, nincs kommunikáció. A befogadóhely ezzel szemben tudja, mi mennyit ér, ki miben jó, mennyire megbízható, mire képes, hol tart, mit gondol, hiszen napi kapcsolatban van az alkotókkal. Nagyban hozzájárulna a kuratóriumok működésének hitelességéhez, a színházi struktúra egészségéhez, ha decentralizálva a döntéseket, a kuratóriumokon kívül elismernék a befogadóhelyek felelősségét és kompetenciáját is, s döntéseikhez pénzt is rendelnének. Így végre elkezdődhetne egy olyan felelős munka, amely elvezet a „művészeti piac” kialakulásához.

LESZTAK TIBOR
MU Színház

Ösztöndíjat ne nevezünk működési támogatásnak!

A BESZT a Befogadó Színházak Társasága rövidítése – az ezzel analóg angol szó a legjobbat jelenti, ami enyhén pikánsná teszi a névválasztást. Ma már természetes, hogy összefognak azok a budapesti befogadóhelyek, amelyek a színházi struktúrán kívül működnek, tehát nem önkormányzati finanszírozású és nem is állami fenntartású intézmények, hanem pályázati forrásokból szerzik meg a működésükhöz szükséges minimális pénzt. Legtöbbjük durván tizenöt éves pályafutása alatt önálló és megkülönböztethető arculatú helyé vált, klasszikus értelemben vett befogadó színházzá – saját társulat nélkül. Jogi értelemben és működési formájukban azonosak, hiszen ez a létezés jóval több rizikóval jár a kőszínházakhoz képest. Ami most együttgondolkodásra kényszerítette ezeket a helyeket, nem más, mint hogy az a működési minimum, amely rendelkezésünkre áll, alapvetően az alulfinanszírozottság minimuma. Nem kevesebbről van szó: vagy egy színházzal több, vagy öttel kevesebb lesz Budapesten, mert hosszú távon ilyen minimális összegből ezeket a színházakat hatékonyan működtetni nem lehet. Ha összehasonlítjuk ezek aktivitását és teljesítményét, akkor egyértelműen megállapítható, hogy a rendszerváltozás óta, mióta ezek a színházi formák valójában gyökeret vertek az egyetemes magyar színházkultúrában, működőképesekek, és teljesítettek is. Bár a múltjuk rövid, de egyértelművé tették, hogy milyen más színeket tudnak felmutatni Budapest színházi palettáján. A 2005-ös pályázatokból ez az öt színház (MU, Merlin, Szkéné, Városi, Tűzraktár) alig több mint nyolcvanmilliót kapott. Mi együtt hozzávetőleg hatezer négyzetmétert fűtünk és világítunk, valamint személyzetet rendelünk ehhez az irdatlan területhez – egyáltalán nem túlzás ezt alulfinanszírozottnak nevezni.

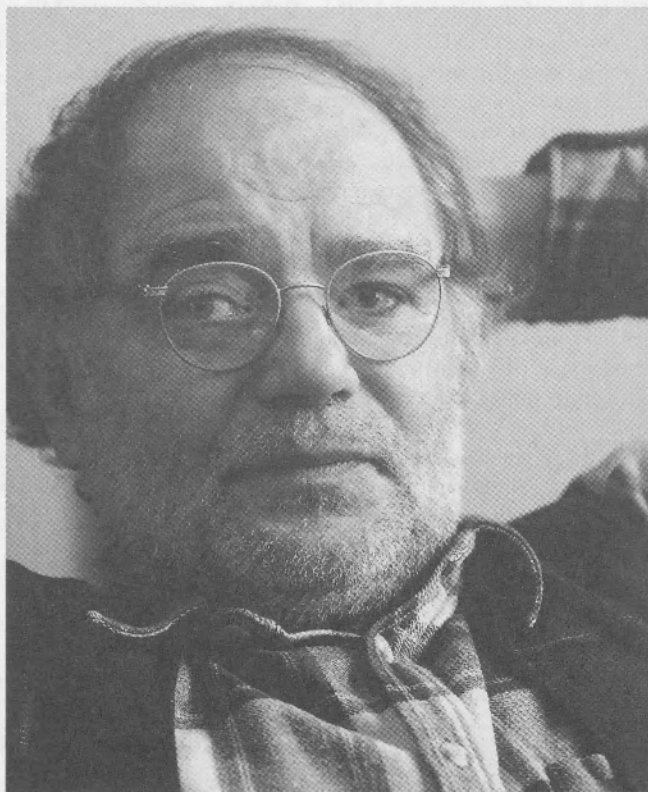
Koncz Zsuzsa felvétele

Ha nem tudunk változtatni a jelenlegi helyzetünkön, legtöbbször hamar csődözkölni fogunk. Miközben ez a színházi forma tizenöt év alatt valóban kinőtte a kamaszkort, és felnőttkorba lépett, mégis sokszor mint rakoncátlan tinédzserekkel bánnak velünk. „Úgyis meg tudjátok ennyi pénzből csinálni”, halljuk nemegyszer. Ez ellen lépünk föl akkor, amikor egy átláthatóbb rendszer alternatíváját ajánljuk a minisztérium, az önkormányzat és az NKA figyelmébe. Természetes partnerünk ebben az összefogásban a Trafó mint államilag finanszírozott intézmény, amelynek költségvetése többszöröse az öt hely együttes költségvetésének. A MU Színház Egyesület harmincmillió támogatásból fizeti az infrastruktúrát, a személyi állományt, bérli az ezerkétszáz négyzetmétert. A legszerűsebb működéshez is kétszer ennyi támogatásra lenne szükségünk. Jelen pillanatban félmillió forintot is működési támogatásnak neveznek, holott ez az összeg egy társulat létezését sem képes elősegíteni, nemhogy a működését. Azt kell mindenképpel sokkal egzaktabb módon definiálni, hogy mit jelent a színházi működés. Szerintem az ösztöndíjat semmiképpen ne nevezük annak. A MU évi száz előadás forgalmazására összesen kétfélmillió forintot kapott. Nem kell hozzá közgazdászdiploma, osszuk csak el ezt a két számot egymással, és rögtön látható, hogy a színház vezetésének milyen mozgástere van a produkciók létrehozására. Így sem a társulat, sem a színház nem tervezhet hosszú távon, és nem jöhet létre koprodukciós együttműködés. A MU a budapesti színházi piacon a maga húsz bemutatójával, százötven előadásával közel ötszáz szakembert, művészt foglalkoztat egy évben. A jelenlegi állapot színházak bezárásához és társulatok, alkotóközösségek szétmorzsolódásához vezet. Akár már holnap.

REGÓS JÁNOS
Szkéné Színház

*Szeretném a színházam profilját a jövőben
magam is meghatározni*

A Szkéné Színház jelenlegi helyzetéből következően a műsorstruktúra legfőbb jellemzője, hogy otthon adunk Pintér Béla társulatának, egy kiváló, élvonalbeli együttesnek. Ez pillanatnyilag a havi program felét jelenti – általában tizenöt napig övök a tér, a hónap másik fele pedig a többi befogadott produkcióé. Az utóbbi években egyfajta telítettséget érzek a színházunkban: hiába szeretnénk több társulatot vagy új kezdeményezéseket befogadni, egyszerűen nem tudunk teret nyitni számukra, elsősorban azért, mert a színház minden helyisége megtelt a futó előadások díszleteivel, kosztümjeivel. Pintér Béla repertoárja ezért sem látható teljességében: három előadásuk fut, miközben a másik hármat is szívesen játszánánk, ha a díszletüket nem az Artus raktáraiból kéne átszállíttatnunk. Arra még kevesebb esélyem van, hogy kifuttassak más befogadott előadásokat, úgy, ahogy ez huszonöt év alatt jó néhány esetben sikerült. Másrészt hiába érzem, hogy egy-egy kezdeményezés mögé szívesen odaállnék, ha nincs mozgósítható tőkém. Évek óta csökkenő mértékű működési támogatást kap a színházunk – ez valaha húszmillióról indult, ma tizenötöt tart, ami jóformán csak arra elég, hogy az évi száznegyven-százötven előadás hátterét meg tudjuk teremteni. Még arra is tudunk spórolni, hogy szerény gázsit fizessünk a színészeknek – nem titok, fellépésenként tízezer forintot. Arra viszont végleg nem marad pénz, hogy egy-egy előadást finanszírozni tudjak, és ezzel – Pintér Béláék mellett – valójában befolyásolhassam, hogy mi történik a színházban. A Szkéné azért élt túl minden válságot, illetve azért tudott mindig megújulni, mert sikerült a domináns társulat köré olyan új kezdeményezéseket is meghívnia, amelyekből aztán a művészek átléphetek például az Arvisura vagy az Utolsó Vonal egy-egy előadásába. A Pintér-társulatban is sok olyan színész ta-

Schiller Kata felvétele

lálható, aki korábban tagja volt ennek vagy annak a szkénéis csoportnak. Mindig jellemző volt nálunk valamifajta egészséges, transzformatív folyamat, amelyet személyek, egyéniségek határoztak meg. Ezt blokkolva látom most – részben azért, mert ma sokkal nehezebb kezdeni, sőt, nincs is hol kezdeni. Nincsenek olyan műhelyek, amelyek köré odagyűlnének a színészek.

A legfontosabb ok a BESZT-ben való részvételre tehát az, hogy szeretném a színházam profilját a jövőben meghatározni, mégpedig azzal, hogy tudatosan támogatom, „megveszek” produciókat. Nagyon sok pénz szóródik szét működési támogatás formájában úgy, hogy az valójában nem a működést segíti. Nem permanens jelenlétet, nem egy alkotási folyamat hosszát igyekszik biztosítani, hanem valamiféle megélhetést és a kisebb társulatoknak évi négyötöd előadás megtartását. Szerencsésebb lenne tehát, ha a főváros és az NKA kifejezetten a produciókat támogatná, és a működési keret jelenleg szétszóródó részét az erős, előadásaikat folyamatosan játszani képes társulatok kapnák. A Szkénéhez hasonló befogadó színházak pedig új produciók alaphoz jutnának. Ebből végül is saját döntéseink alapján tudnánk új társulatokat felhozni, kinevelni és kifuttatni. A mai rendszerben a kuratóriumok képtelenek átlátni, hogy a működési támogatásra pályázó negyven-ötven csoport valójában mit produkál, és milyen alkotói periódusban van. Ezt jól példázza, hogy a kuratóriumi tagok rendszeresen felhívják bennünket azzal, mondjunk már valamit erről vagy arról a csoportról.

A befogadói nyilatkozat, amelyet minden pályázathoz mellékelni kell, az utóbbi években meglehetősen formálissá vált – a határidő előtti héten megállás nélkül írnak alá a színházak ilyen nyilatkozatokat. Közben az előadások kiszolgálása is egyre inkább elbizonytalanodik. Részben a személyi feltételek miatt – nincs megfelelő stábunk ahhoz, hogy biztosítsuk minden előadás lebonyolítását –, másfelől mert ezek a színházak technikailag is meglehetősen leromlottak. A működési pénz nem elég arra, hogy kicserélj a tűzbiztos körfüggőny, a lámpaparkról nem is beszélve. Általános értelemben kezd lerobbanni a Szkéné is – csak nagy erőfeszítések árán tudjuk üzembiztosan működtetni. Nem sóvárogok azokra a pénzekre, amelyeket a kőszínházak kapnak, de úgy érzem, hogy a magyar színházi struktúrának ez a szférája arányaiiban sem kapja meg azt az infrastrukturális és programtámogatást,

amely értéke jogán megilletné. Nem hiszem azt, hogy az alternatív színházakban több nagyszerű produkció születne, mint a kőszínházi világban – de körülbelül ugyanannyi igen. Pécsset is látjuk, hogy van minden évben nyolc-tíz előadás, amit értéknek lehet mondani. És kettőre azt, hogy szuper. Vagy egyre sem. Ugyanígy van az alternatív szférában is. Nekünk az a feladatunk, hogy megállassuk az egyszeri értéket, észrevegyük benne a perspektívát, és tudjunk hozzá feltételeket teremteni. Az R-klub színházi programjával erre próbálunk koncentrálni: két olyan társulat is dolgozik ott, amelyet most még nem hívnék még a Szkénébe, de létezésük társulati jellegű, alkotó munkájuk folyamatos, tíz színészből négy nagyon tehetséges, a rendező pedig tudja, mit akar.

Osszefoglalva: több felelősséget és több jogosítványt szeretnénk, hogy a színházakban ebben a teremtő szegletében tudjunk egy kis mozgásteret nyitni. Felhőrdülésre feltétlenül számítunk, kivéve, ha megfelelő módon tudjuk ezt a megújuló rendszert kommunikálni. Egyébként mindent a pályázatok kiírása dönt el. Jelenleg az NKA-ban az energiák hatvan-hetven százalékát az elbírálásra fordítják, a többit a kiírásra. Ha jól tudom, Harsányi László elnök ennek az aránynak a megfordításán dolgozik, mert az utóbbihoz kell az igazi szellemi – szakmai, politikai és stratégiai – energia. Egy kisebb színház éves költségvetését kellene összekaparni, hogy ezen a területen hosszú távon tudjunk eredményeket produkálni. Nem arról van szó, hogy a mogulok összefogtak, hogy a kicsiket megfojtsák – a plusz pénzt nem magunknak kérjük, ez azoknak a társulatoknak a pénze lesz, amelyekben fantáziát látunk.

SZABÓ GYÖRGY

Trafó – Kortárs Művészetek Háza

A felelősség bevonása a rendszerbe elodázhatatlan

A Trafó aktívan nem vesz részt ebben a kezdeményezésben, mivel teljesen más pozícióban van a BESZT-ben tömörülni kívánó alternatív befogadó színházakhoz képest. Elsősorban mint pozitív példa szerepelünk ebben az elképzelésben, és mivel elemi érdekünk a BESZT megvalósulása, szakmai háttérrel, támogatást és a nevünket adjuk hozzá. Egyetértünk velük abban, hogy a struktúrán kívüli színházak helyzete tarthatatlan. Közben a befogadóhelyek nem szólhatnak bele abba, ami a színpadukon történik, éppen annak alapján ítélik meg őket. A pénzügyi döntéseket rajtuk kívül hozzák, így egy-egy színház programja valójában a kuratórium értékítéletét tükrözi, holott inkább a színházak ismerik a művészeket. Erős kivétel ez alól a Trafó, mert van saját költségvetése, és tud pénzt fektetni a produciókba. A többi befogadó színház azonban végveszélybe került, s lehet, hogy mire ez a cikk megjelenik, némelyik fizetése képtelenné válik. A Trafó is akkor mehet jól, ha a magyar alkotókat kinevelné egy jó struktúra, és egy meghatározott szint elérése után mi is átvehetnénk őket. Ez a munkamegosztás a tehetség gondozásban eddig akadozott, alapvetően véletlenszerű, átgondolatlan folyamat volt. Ezért kell közösen gondolkodnunk a jövőről. Komoly szakmai vitákat folytattunk, ám számos pontban régóta megegyezünk: nem tartható fenn, hogy a befogadó színházak ugyanabból a keretből pályázzanak, mint a művészek. Jelenleg teljes költségvetésüket ugyanott határozzák meg, ahol a náluk fellépő társulatok produciókat támogatásáról is döntenek. Ezért kell létrehozni azt az alapot, amelyből a befogadó színházak feltöltődhetnek: működési és programtámogatásból. Ehhez konkrét feladatokat lehetne rendelni, tehát meg kell határozni, hogy a tehetség gondozás területén kinek milyen szerepe van ebben a struktúrában. Az alig ismert művészek mostani központosított finanszírozását nem tartom elfogadhatónak – az ilyesmit helyben kell eldönteni. A már bizonyított és ismert művészekkel kapcsolatban a kurátorok képesek lehetnek valós, alapos döntést hozni, a pályakezdők esetében aligha. Megol-

datlan azoknak a rendezőknek és koreográfusoknak a kérdése is, akik már hosszú ideje nem képesek minőséget és közönséget felmutatni. Ez fájdalmas, de elkerülhetetlen, mert sok esetben emiatt nem jut levegőhöz néhány ígéretes tehetség, és vagy elhagyja a pályát, vagy külföldre költözik. A felelősség bevonása a rendszerbe elodázhatatlan, mert most kifejezetten felelőtlenül működik, bár ezt sokan félnek kimondani, és mellébeszélünk. Ez ma már tarthatatlan. A kiemelt társulatok kerüljenek a minőségi munka feltételeit jobban garantáló környezetbe, a megélhetési döntésekről pedig mondjunk le, a pénzt kapják az aktív, termékeny művészek. Jelenleg a színházak nem tudnak reális, hatékony társként részt venni az előadásban, az együttműködésnek nincs súlya. Szeretnénk ezt az áttekinthetetlen, többpólusú, túlzottan liberális finanszírozási rendszert átstrukturáltatni, ami minden bizonnyal nem megy egy szempillantás alatt. Csak végre induljunk el. Ha most nem történik radikális változás ezen a területen, a rozoga

Schiller Kata felvétele

rendszer pillanatokon belül összedől. A helyek egyesével, s aztán a Trafó is. A jelenlegi keretek között a Trafónak két éve van, a többieknek egy vagy egy sem. Nem lehet a szegényeket összezárni – de ha csak az egyiket emelik feljebb, a másik összeroppan.

SZALAI SZABÓ ISTVÁN Városi Színház

A mi esetünkben a BESZT életmentő lenne

A mai harmincasok előtti generáció legtöbb alkotójának nem adatott meg, hogy átlépjen egy másik minőségbe – a Városi Színház talán biztosíték lehet az ilyen társulatok számára, hogy ne kalldjanak el. Jelenleg kapnak hozzávetőleg egymillió működési és félmillió produkciós támogatást, de ha nincs mögöttük producer, hogy legalább a próbaidőszak idejére professzionális körülményeket, technikát, piárt, működést biztosítson, akkor ezek kidobott pénzek, mert nem születet olyan végeredmény, amely eltalálna bárkihez is. A Városi Színház a többiekhez képest induló hely,

Schiller Kata felvétele

mert itt válságkezelés folyik – tízmilliós támogatásunk nem elég a rezsi-re sem, a színészek takarítanak. A mi esetünkben a BESZT életmentő lenne, hiszen a jelenlegi körülmények között nem tudunk vállalni még egy évadot. Tehát ha az elképzelés meghiúsulna, az egyet jelentene a színház megszűnésével. Évente harminchétmillió forintot három-négy fős állandó stábbal beoszthatnánk az épület működtetésére, fenntartására. De ez csak arra lehet elég, hogy a társulatoknak megfelelő háttérrel biztosítsunk. Ha ez kiegészül a produkciós támogatásokkal, akkor négy hónapig hetente tarthatnánk bemutatót, melyekből kiszűrnenk a teljes évad további részének repertoárját. Amit ezek a helyek közösen kitaláltak, összesen annyiba kerül, mint egy átlagos kőszínház működtetése. Érdemes lenne befektetni ezt a pénzt, mert akkor a létrejött értékek hosszú távon biztosíthatnák, hogy ez a fajta kortárs művészet szerves része legyen a hazai kultúrának.

MIKLUSICSÁK ALÍZ Tűzraktár

Vannak vágyálmaink is: technikus, takarító meg telefonvonal

A teljes őszinteség kedvéért rögtön az elején le kell szögezni: mi kifejezetten csodálkoztunk azon, hogy a BESZT létrejöttkor máris számításba jött az igazán kevés szakmai múlttal rendelkező Tűzraktár-projekt. Csodálkozásunk elsődlegesen annak szól, hogy ez a közeg máris komolyan vesz minket. Amikor elkezdünk gondolkodni a Tűzraktárról, mi alapvetően annyit akartunk, hogy legyen egy olyan kortárs, fiatalos hely, ahol el lehet kezdeni bármit. Ahová bárki bejöhet, bármit alkothat, és bárkinek megmutathatja. Ez nem volt profilokra osztva – szervesen épült bele a teljes projektbe a színház, a tánc, a zene, a képzőművészet. Az első perctől alkotóműhelyekben gondolkodtunk, és nagyon fontos volt, hogy ez minimális összegért legyen elérhető. Egészen október 30-ig működött a Tűzraktár – már a júniusi nyitó esten ezerötszáz

Schiller Kata felvétele

vendégünk volt. Pár sikeres, lelkesítő hónap után kerestek meg minket a BESZT szervezői. Csak alapvető dolgokban tudtunk segíteni a fellépő társulatoknak, például hogy legyen áram az előadásokhoz, mégis, a profi szakma is gyorsan érdeklődni kezdett a különleges terek iránt. Most már kimondhatom, a kezdeményezésünk éppen olyan bájosan naiv volt, mint mi magunk: semmi másval nem szolgálhattunk, csak azzal, hogy fél évig napi huszonnégy órában jelen voltunk, és életben tartottuk ezt a helyet mint takarítók, tologatók, szervezők, szereplők és kiállítók. Mindent mi csináltunk, és meg is néztük magunkat, de mostanra rá kellett jönni: ha hosszú távon akarjuk komolyan működtetni a Tűzraktárt, egy bizonyos ponton el kell kezdenünk profi módon működni. Ebben a formájában a Tűzraktár egyházi slágerszám volt, az idén ez már nem menne. Bebizonyítottuk, hogy a művészek és a nézők is érdeklődnek a hely iránt, de lelkesedésből már senki nem áll be ingyen dolgozni hónapokon át. Nem is várható el. Költségvetésünk nincs, csak vágyálmaink vannak: jó lenne egy technikus, egy takarító meg egy telefonvonal. A rendszer nem változna, nyitott lenne továbbra is minden kezdeményezésre. Az esélyt mindenkinek meg kell adni – nem fogjuk színre, számra, szinopszísra azt mondani, hogy te gyere, te pedig ne. Adunk egy termet, egy kulcsot és időt, s szinte semmit nem kérünk cserébe.

BALOG JÓZSEF
MASZK Egyesület – Szeged

Nem tudunk versenyre kelni az ingyenes bulikkal

A BESZT-ben részt vevő emberekkel és helyekkel a kezdetektől természetes az együttműködésünk. Azért természetes, mert vidéken mi vagyunk azok, akik végignézhettük az elmúlt, lassan több mint húsz évben, miként lesznek ezekből a független, akkor még

amatőr, ma már alternatív együttesekből erős művészi társaságok. Hogyan nőnek ki közülük magas színvonalú alkotók, s mások hogyan tűnnek el. Nálunk mindenki játszott már: nincs Magyarországon olyan számottevő társulat, amely 1991 óta ne lépett volna föl Szegeden a MASZK Egyesület szervezésében. Előadásaitak nézve követhettük végig fejlődésüket, és a másfél évtized során gyűjtött tapasztalat alapján meg tudjuk ítélni, mibe ugrunk most bele. A klasszikus befogadói szisztéma az, hogy valahol elkészül egy előadás, mi pedig kinyitjuk a teret, esetünkben a szegedi Régi Zsinagógát. Erről is hosszasan beszélhetnék: ki van-e használva, létezik-e az épületnek egzisztenciája nélkülünk, a miénk-e egyáltalán?

Miközben – jórészt Budapesten – sorra születtek fontos előadások, azt akartuk, hogy ezek az értékek találkozzanak a szegedi közönséggel, mert ebben a városban nagy hagyománya van a progresszív színháznak. Ugyanakkor ma már nem elég érdekes, hogy valahol megszületik egy előadás, te pedig fogadd be. A saját menedzsmentben elkészülő produkciók tudják reprezentálni magát a helyet. Ez lehet a tisztán befogadói szisztémánál több, jellemzőbb megjelenés. Már három éve dolgozunk Urbán Andrással, a szabadkai Kosztolányi Színház rendezőjével – ez természetes nyitás volt részünkről a Vajdaság irányába. Az ő társulatát hoztuk át Magyarországra úgy, hogy az általunk pályázott pénzből készítik el előadásait, melyeket Szegeden mutatunk be, és otthon, Zentán, Szabadkán is segítjük őket. A BESZT rendszere kapcsolódik mindehhez: a befogadóhelyek egy kulturális hálózat belépő- és kerengőpontjait jelentik, majd egy kilépőkaput nemzetközi irányba. Mi negyvenesek vagyunk, és a programjaink nem tudnak versenyezelni az ingyenes bulikkal, a pörgéssel, azzal, hogy az egyetemi helyek átalakultak, kivonultak a kultúrából – szórakoztatóipari helyek lettek, büféztettek, táncoltatnak. Ha nem találjuk ki magunkat, akkor végképp elveszítjük ezt a versenyt. Ha megvaló-

Konez Zsuzsa felvétele

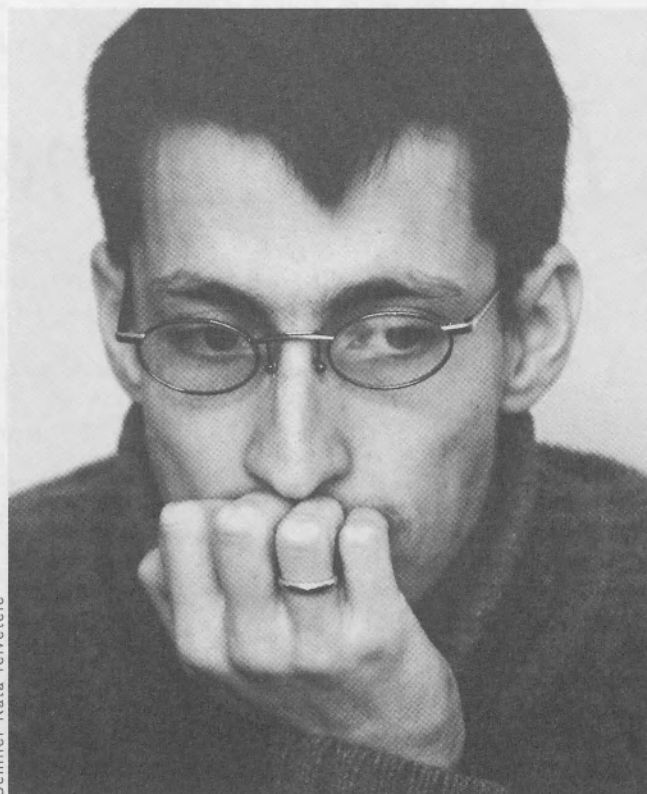
sulna a BESZT, akkor esély lenne Szegeden az ideiglenes nézőtér stabilizálására, s ugyanez vonatkozik a színpadra, a technikai be rendezésekre, díszletre, jelmezre, raktározási problémákra is. Eljuthatnánk nemzetközi fesztiválokra, fogadhatnánk külföldi előadásokat. Harvan-nyolcvan videót, programfüzetet kapunk ismeretlenektől egy évben, ebből öt-hatall tudunk egyáltalán kommunikálni, és kettőnek merjük közülük fölkinálni, hogy az áraik

feléért lépjenek fel Szegeden. Nem tudok kooperálni például egy Nagy József Jel Színházát érintő német–francia–magyar koprodukcióval, mert elhűlve látom, hogy félmillió euróhoz közelít a költségvetése.

TALLÓ GERGELY
Műhely Alapítvány

Elsősorban mi tudunk új tehetségek felkutatásával és gondozásával foglalkozni

A Műhely Alapítvány az utolsók között került abba a körbe, melynek tagjai végül BESZT néven működnek együtt a jövőben. Alapítványunk a Tűzraktárral közösen az új rendszer beléptető szintje lehetne, hiszen elsősorban mi tudunk új tehetségek felkutatásával és gondozásával foglalkozni. A Flórián Műhely egyfajta megalapozottabb munkát kínálhat az alkotóknak, a befogadóhelyek pedig már a konkrét produkciókkal törődhetnek. Így eddigi tehetségkutató programjaink, a Pólusok, a Passzázs vagy az Inspiráció továbbfejlesztésére, produkciókra, illetve katalizátorprogram elindítására tudnánk pluszforrásokat fordítani. Elsősorban az új belépőknek nyújtanánk lehetőségeket: ha érdekes ötlettel találunk meg minket, és látunk benne fantáziát, akkor a Műhely Alapítvány biztosíthatna próbatermet, szervezési hátteret, és keresne fellépési lehetőséget – első körben természetesen a BESZT keretein belül. Másik fő profilunk a már megszületett produkciók továbblépésének egyengetése lenne Magyarországon is, de inkább külföldön. Az alkotói munka és együttműködés jelenleg a legfontosabb, de szeretnénk elősegíteni azt is, hogy a művészek tanulhassanak egymástól. Terveink között szerepel például az eddigi amerikai–magyar koprodukciók helyett egy úgynevezett *Two way traffic*-program elindítása New York-i partnerünkkel. Ennek keretében a két országból három táncos-koreográfus tudna együtt dolgozni hat hétig produkciós kényszer nélkül. Ha további források is rendelkezésre állnának, komolyabb adminisztrációs, menedzsment segítséget is tudnánk nyújtani az új belépőknek. Az előbb em-

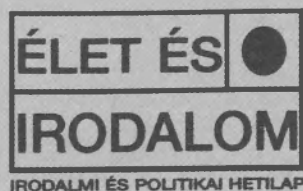
Schiller Kata felvétele

lített katalizátorprogram célja, hogy helyzetbe hozza külföldön a magyar alkotókat és társulatokat. Többféle együttműködés képzelhető el: a fesztiválok kölcsönös látogatásától kezdve a fellépési lehetőségek megteremtéséig, valamint közös produkciók létrehozása és egyéb megmutatkozási lehetőségek biztosítása. Mindezt természetesen akkor is elkezdjük, ha a BESZT valamilyen oknál fogva most nem kapna támogatást – csak sokkal kisebb intenzitással.

Március végére teljesen megújul lapunk internetes oldala; a www.szin haz.net címen is elérhető portál számos újdonsággal, fórumokkal, kérdésekkel, szavazással, lapszemlével, vitákkal, előzetesekkel, valamint a lap egyre teljesebb és több szempont szerint kereshető archívumával várja az olvasókat.

Minden, ami színház és Színház a neten:

www.szin haz.net

MINDEN PÉNTEKEN!

**KERESSE A HÍRLAPÁRUSOKNÁL
VAGY FIZESSEN ELŐ!**

Kedvezményes éves előfizetési díj 15.500 Ft

Megrendelhető a szerkesztőségben:

1089 Budapest, Rezső tér 15.

Tel: 06-1 210-5149, 210-5159, Fax: 303-9241

e-mail: lapterjesztes@es.hu